

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:9

med anledning av motioner om hjortvård m. m.

Motionerna

I motionen 1977/78:585 av Anders Björck (m) hemställs att riksdagen beslutar uttala att beteshjortar ges status som hemdjur, i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen 1977/78:1619 av Thorsten Larsson m. fl. (c, s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att det s. k. frireservatet för kronhjort utvidgas till att omfatta Härkebergaområdet.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen 1977/78:585 från lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, Svenska jägareförbundet och Föreningen för svensk hjortavel.

Hjorthägn

Motionen

I motionen 1977/78:585 anføres att flera miljoner hektar svenska betesmarker i dag blott i ringa omfattning utnyttjas för produktiva ändamål. Om dessa marker utnyttjades i större utsträckning för hjortuppfödning skulle de enligt motionen kunna svara för en betydande del av den svenska köttproduktionen och fylla en stor del av vårt behov av köttäggvita.

I motionen framhålls att intresset för hjortavel i hägn under senare år snabbt har ökat. Föreningen för svensk hjortavel har bedrivit ett mycket omfattande arbete för att initiera flera att bedriva denna uppfödningssamhet. Bl. a. har detta skett genom rådgivning vid uppförande av nya hägn. Motionären understryker att hägnen icke får innebära att allemansrätten träds förnärlig. Det kan enligt motionären vara lämpligt att terminologiskt skilja på de frigående hjortarna och de hägnade. I sammanhanget framhålls att beteshjortarnas juridiska status i dag är oklar och måste preciseras i lag. Det är vidare viktigt att beteshjortarna hålls i sådana hägn som innebär betydande svårigheter för hund att ta sig in i.

Remissyttrandena

Lantbruksstyrelsen ställer sig i princip positiv till att för jord- och skogsbruk marginella marker utnyttjas för produktion av främst hjortdjurskött. En förutsättning härför är givetvis att djur och hägn sköts på ett riktigt sätt. Vidare anser styrelsen att djurskyddslagens bestämmelser i tillämpliga delar

gäller för djur i vilthägn. Däremot kan styrelsen inte tillstyrka att djur i vilthägn skall ges status som hemdjur främst på grund av att detta skulle medföra en radikalt ändrad syn på dessa djur med utgångspunkt i gällande jaktlagstiftning. Lantbruksstyrelsen som har sig bekant att statens naturvårdsverk inom kort kommer att presentera en utredning om vilthägn, anser att slutlig ställning till alla de frågor, som behandlas i motionen, bör tas först efter det naturvårdsverket slutfört sin utredning.

Statens livsmedelsverk har remitterat ärendet till verkets sakkunnige i viltvårdsfrågor, länsveterinär Lars Hässler, länsveterinärorganisationen i Gävleborgs län.

Länsveterinären anser att ett beslut att förläna beteshjortar i hägn status av hemdjur kan vara motiverat men inte är tillfyllest för att ge hjortar i hägn det skydd de behöver. Hans uppfattning om hägnjurens status framgår av en artikel i tidskriften *Djurskyddet* nr 1, 1978 där han bl. a. säger: "Det är min bedömning att hägnjuren skall betraktas som djur i fångenskap och att därför djurskyddslagets bestämmelser skall gälla".

I sammanhanget framhålls bl. a. att en expansion av köttproduktionen genom beteshjortar i hägn kräver en expansion av slakteri- och distributionskapacitet vad gäller i hägn producerat kött.

Livsmedelsverket delar länsveterinär Hässlers uppfattning att hägn djur skall betraktas som djur i fångenskap och således falla under djurskyddslagstiftningens bestämmelser.

Statens naturvårdsverk tillsatte i slutet av år 1972 en arbetsgrupp med uppdrag att utreda vissa frågor rörande handeln med vilda djur. Gruppen redovisade sitt huvudsakliga uppdrag i januari 1978. Gruppen har emellertid även ägnat sig åt frågor med anknytning till vilthägn. Så snart gruppens utredning färdigställts, vilket beräknas ske inom en nära framtid, kommer den – efter viss remissbehandling – att överlämnas till regeringen med de förslag från naturvårdsverket som utredningen kan föranleda. Verket anser det därför vara fel tidpunkt att nu gå in på de mera detaljbetonade frågor som motionen tar upp – juridisk status för de hägnade djuren, rätten att avliva hund som kommit in i vilthägn, osv. Verket förordar att motionen inte föranleder någon åtgärd. Verket anför i sitt yttrande i övrigt följande.

De frågor som tas upp i motionen torde alla komma att beröras i det ovan nämnda arbetet. Rent allmänt kan emellertid redan nu sägas att från allmän naturvårdssynpunkt är nackdelarna med vilthägn klart större än fördelarna. Den nämnda arbetsgruppen kommer sannolikt också att föreslå viss skärpning av lagstiftningen när det gäller vilthägn.

Hägnen kan utnyttjas för flera olika ändamål. De kan användas för försäljning av jakttillfällen (troféjakt), slaktkroppar, levande djur, fällhorn, hudar, m. m. De kan också utnyttjas för förevisning av djuren.

I vissa fall anläggs vilthägn för olika viltforskningsändamål. Dyliga hägn kan vara av värde från faunasynpunkt, eftersom vissa typer av viltforskning kan vara svåra att bedriva utan tillgång till hägn.

Lönsamheten av vilthägn har 1976 utretts i ett examensarbete vid

institutionen för skogszoologi vid skogshögskolan. En nuvärdeskalkyl med 10 % ränta och marknadsmässiga arbetskostnader ger enligt undersökningen endast lönsamhet om avsättning av jakttillfällen kan påräknas. Faktorer som räntefot, alternativsysselsättning och hägnägarens ekonomiska situation kan dock förändra resultatet.

De problem hägnen för med sig är av flera slag. Konflikter med friluftslivet är vanliga och beroende dels på svårigheter att komma in på marker belägna i vilthägn, dels ibland på att vissa personer känner en instinktiv rädsla mot att vistas på marker där större ansamlingar av djur förekommer, som man tror är farliga. För orienteringsverksamheten och för andra typer av friluftsarrangemang kan hägnen också vara till speciella besvär.

Det är vanligt att djur rymmer från vilthägn. Därvid kan större skador uppkomma på skog och/eller gröda belägen utanför hägnet, ofta på marker tillhöriga andra än hägnadsinnehavaren. Vidare ökar risken för spridning av smittsamma sjukdomar genom de förrymda djuren.

Det är vidare inte så ovanligt att anläggande av vilthägn på en mark – särskilt om det sker nära rågången till angränsande mark – åstadkommer irritation jakträttsinnehavarna emellan då viltets naturliga passage förhindras. Det har också förekommit att drivande hund under jakt kommer in i ett vilthägn. Därvid kan djuren i hägnet utsättas för betydande störningar.

Ibland kan de hägnade djurens betning ge upphov till ett ganska tilltalande landskap. Det intresse som härigenom kan finnas för hägnen från landskapsbildsynpunkt förtas emellertid ofta av att markområdena ej är tillgängliga. Vilthägn kan vidare utgöra olämpliga inslag i landskapsbilden, om de förekommer i mera öppna marker, vid stränder o. dyl.

Av det sagda framgår att naturvårdsverket, som har många erfarenheter av vilthägnens för- resp. nackdelar, inte ansluter sig till den positiva grundsyn på hägnen som kommer till uttryck i motionen. Verket har tvärtom den uppfattningen att en skärpt lagstiftning behövs för att med vilthägnen förenade problem skall kunna bemästras.

Svenska jägareförbundet finner att vilthägnsverksamheten, under förutsättning att den är rätt skött, i allmänhet måste anses som i huvudsak positiv. Förbundet motsätter sig emellertid bestämt att det vilt som hålls i hägnen ges status som hemdjur. Förbundet anser att ytterligare överväganden angående vilthägn kan anstå intill dess den av naturvårdsverket sammankallade arbetsgruppens promemoria angående vilthägn föreligger och de förslag till ändrad lagstiftning angående vilthägn som ifrågavarande promemoria innehåller presenterats.

Föreningen för svensk hjortavel tillstyrker för sin del motionen eller att en vidare utredning görs som kan leda till att hägnägarens skyldigheter och rättigheter blir klargjorda och rättsligt fastställda.

Gällande ordning

I lagen (1943:459) om tillsyn över hundar sägs att hund som visat benägenhet att bita människor eller hemdjur ej må vara lös utomhus och att om sån hund påträffas på område där hemdjur finns får hunden om den inte låter sig upptagas dödas av den som äger eller vårdar hemdjuren.

Enligt svensk jaktlagstiftning är sådant vilt som hålles i hägn att anse som vilt i egentlig mening. Bestämmelserna i jaktstadgan (1938:279) är således tillämpliga även på sådant hjortvilt som förekommer i hägn. I 21 § jaktstadgan ges emellertid det undantaget, att den som har ett vilthägn inte är underkastad fridlysningsbestämmelserna för de viltarter som hålls instängda genom hägnet.

Enligt sagda bestämmelse får inom jaktpark eller djurgård som är inhägnad i enlighet med föreskrifter som naturvårdsverket meddelar jakt idkas efter villebråd som hålls instängt genom hägnaden utan hinder av fridlykning.

Vad avser de föreskrifter som naturvårdsverket meddelar har verket under punkt 7 i sina föreskrifter och anvisningar med anledning av vissa bestämmelser i jaktstadgan av den 12 juni 1970 anfört att älg, hjort och rådjur utan hinder av bestämmelserna i kungörelsen om allmänna jakttider får jagas under hela jaktåret om jakten sker inom hägnad som på betryggande sätt hindrar djuren att passera ut eller in.

I 21 § lagen (1938:274) om rätt till jakt stadgas att lös hund ej må medtagas eller insläppas i annans hägnade jaktpark eller djurgård; sker det, får jakträttsinnehavaren taga och behålla hunden.

Denna rätt för hägnägaren inträder således endast i de fall då en hund avsiktligt medtagits eller släppts in i ett vilthägn.

Vad avser rätten att döda hund stadgas i 22 § sista stycket jaktlagen att polismyndighet får låta döda hund, som löper lös och jagar eller ofredar villebråd, om hunden inte låter sig upptagas, om det är angeläget från viltvårdssynpunkt och försvarligt även med hänsyn till övriga omständigheter. Polismyndigheten kan uppdraga åt jakträttsinnehavaren eller hans folk att döda hunden.

I uppenbar nödsituation då det gäller att förhindra djurplågeri har emellertid hägninnehavaren rätt att döda en i ett vilthägn inkommen hund.

I 93 § rennäringslagen (1971:437) stadgas att hund som anträffas medan den jagar eller på annat sätt ofredar ren inom område där renskötsel då är tillåten, får, om den ej låter sig upptagas, dödas av den som äger eller vårdar ren.

Utvidgning av frireservat för kronhjort

Motionen

I motionen 1977/78:1619 erinras om att riksdagen år 1970 i Skåne avsatte ett ca 44 000 hektar stort område vid Romeleåsen och markerna strax väster därom till ett s. k. frireservat för kronhjort. Syftet med reservatet var att söka bevara den svenska kronhjorten. I beslutet ingick även att markägare som drabbades av skadegörelse av kronhjort på gröda och skog skulle ersättas med statsmedel. Enligt motionen fann kronhjortsnämnden i Malmöhus län tidigt

att gränsdragningen för reservatet ej var tillfredsställande, varken för värden av kronviltet eller med tanke på de skador odlare utanför reservatet drabbades av. Nämnden har därför gjort flera framställningar om att reservatet skulle utökas. Skälet för en utvidgning är att jordbrukare utanför reservatet får sina odlingar nedtrampade av kringströvande flockar av kronhjortar. Dessa brukare har inte rätt till ersättning för uppkomna skador. Ersättning utgår endast till brukare inom reservatet. Detta förhållande har medfört att en omfattande jakt sker på kronhjort utanför reservatet, vilket avsevärt försvårar en korrekt vård av kronviltet.

1970 års riksdagsbeslut

1970 års höstriktdag fastställde i huvudsaklig överensstämmelse med vad regeringen förordat vissa riktlinjer i fråga om åtgärder för kronhjortens bevarande och om bestridande av kostnaderna härför (prop. 1970:165 bil. 8, JoU 1970:53, rskr 1970:413). Beslutet som grundades på en av statens naturvårdsverk och domänverket utförd utredning innebar i sammandrag följande.

Ett öppet s. k. frireservat för kronhjort skulle inrättas på försök i Skåne. Reservatet borde rymma ett hundratal kronhjortar och lokaliseras till ett av de områden där nämnda djur då förekom. Inom reservatet avsågs avskjutningen bli strängt reglerad medan den utanför området ansågs böra i första hand regleras i samband med det årliga fastställandet av de allmänna jakttiderna. Det förutsattes att därvid en tämligen lång jakttid borde gälla. För den skadegörelse som kronhjorten orsakade på skog eller gröda inom det föreslagna reservatet skulle ersättning utgå till de markägare som i mera betydande omfattning drabbats av skadorna. Ersättning borde dock inte utgå om den skadelidande underlåtit att vidta rimliga skadeförebyggande åtgärder eller om han kunnat hålla sig skadeslös genom att tillgodogöra sig jakträtt eller på annat sätt. Med hänsyn till angelägenheten att förhindra ersättningsanspråk som kunde ge upphov till oskäligt höga värderings- och administrationskostnader i förhållande till ersättningsbeloppets storlek borde en självrisk av 300 kr. bestämmas. Skadeersättningarna skulle bestridas från anslaget Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m. medan övriga kostnader, i första hand för skadeförebyggande åtgärder m. m. berörande reservatet i Skåne, borde bestridas med medel ur jaktvårdsfonden. För varje kronhjort som fälldes skulle avgift tas ut. Fällavgifterna borde tillföras jaktvårdsfonden och bidra till att täcka kostnaderna för kronhjortsskyddet. Kungl. Maj:t skulle äga besluta om avgifternas storlek.

Enligt riksdagens mening borde vad som förordats ses som ett försöksprogram i syfte att för den närmaste framtiden lösa problemet med att bevara kronhjortarna i Skåne på ett sådant sätt att såväl enskilda som allmänna intressen tillgodosågs. Bl. a. borde tillämpningen av ersättningsbestämmelserna noga följas. Det kunde givetvis tänkas att det blev nödvändigt att vidta justeringar på grundval av de erfarenheter som vanns. Enligt departements-

chefen borde t. ex. reservatets närmare storlek och lokalisering kunna omprövas, om det visade sig nödvändigt. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i dessa frågor.

Bestämmelser om ersättning för skada av kronhjort, m. m. har i överensstämmelse med av riksdagen godtagna riktlinjer intagits i kungörelsen (1970:890) i ämnet.

Utskottet

På viltvårdens område väcktes under 1978 års allmänna motionstid två motioner berörande hjortvården, 1977/78:585 och 1977/78:1619. I den förstnämnda motionen framhålls behovet att med olika åtgärder öka skyddet på hjortvilt som hålls i hägn, framför allt från skador orsakade av drivande hund, medan den andra tar upp frågan om en utvidgning av det s. k. frireservat för kronhjort, som genom riksdagens beslut år 1970 inrättades i Skåne. Enligt motionen har den hittills tillämpade gränsdragningen för reservatet ej visat sig tillfredsställande vare sig för vården av kronviltet eller med tanke på de skador som åsamkas odlare utanför reservatet.

Som av den föregående redogörelsen framgår är en av statens naturvårdsverk tillsatt arbetsgrupp f. n. sysselsatt med att utreda vissa frågor med anknytning till viltfrågor. Så snart en rapport i ämnet färdigställts, vilket beräknas ske inom den närmaste tiden, avser naturvårdsverket att efter viss remissbehandling överlämna rapporten till regeringen med de förslag utredningen kan föranleda. Vidare kan erinras om att den år 1977 tillsatta jakt- och viltvårdsberedningen bl. a. har att närmare pröva vissa frågor rörande skador förorsakade av vilt. Beredningen behandlar även frågan om vilthägn. Ett betänkande rörande viltskador väntas bli framlagt vid årsskiftet 1978-1979, medan beredningens överväganden rörande vilthägn torde komma att redovisas något senare. Som underlag för sistnämnda överväganden torde komma att ligga bl. a. den väntade rapporten från naturvårdsverket jämte verkets förslag i ämnet.

Vad gäller frågan om utvidgning av det s. k. frireservatet för kronhjort i Skåne vill utskottet framhålla att 1970 års riksdagsbeslut i frågan avsåg ett försöksprogram i syfte att för den närmaste framtiden lösa problemet med att bevara kronhjortarna i Skåne på ett sådant sätt att såväl enskilda som allmänna intressen tillgodosågs. Man tänkte sig sålunda att det kunde bli nödvändigt att på grundval av vunna erfarenheter vidta vissa justeringar. T. ex. borde reservatets närmare storlek och lokalisering kunna omprövas, om det visade sig nödvändigt. Det skulle enligt riksdagens beslut ankomma på regeringen att bestämma i dessa frågor.

Jakt- och viltvårdsberedningen torde som nyss nämnts inom kort redovisa sina överväganden rörande skador förorsakade av vilt. Enligt vad utskottet inhämtat torde därvid även synpunkter komma att lämnas på problemen rörande kronhjortreservatet i Skåne.

Med hänsyn till vad i ärendet utretts finner utskottet föreliggande motioner inte nu böra påkalla någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen

1. lämnar motionen 1977/78:585 utan åtgärd,
2. lämnar motionen 1977/78:1619 utan åtgärd.

Stockholm den 21 november 1978

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Bertil Jonasson (c), Grethe Lundblad (s)*, Börje Stensson (fp), Sven Lindberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Stig Alftin (s), Gunnar Johansson (m)*, Ove Karlsson (s)*, Rune Johnsson i Mölndal (c) och Wivi-Anne Radesjö (s).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

